

การจัดทำข้อมูลเชิงเอกสาร: กรณีศึกษาและวิเคราะห์สถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้อง กับบริบทการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

Architectural Documentation: A Case Study of Architectural Analysis in Tourism Context of Ancient Ayutthaya Island Area

นิรันดร์ ทองอรุณ

Nirandorn Tongaroon

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จังหวัดปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Architecture Thammasat University, Pathumthani, Thailand

Corresponding author e-mail: tongaroon@hotmail.com

Received 6/2/2021 Revised 29/7/2021 Accepted 29/7/2021

บทคัดย่อ

บทความนี้แสดงถึงแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทางสถาปัตยกรรม โดยการศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพและสภาพแวดล้อมของงานสถาปัตยกรรม ข้อมูลการท่องเที่ยว และพัฒนาการทางด้านสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ โรงแรม ร้านอาหาร ร้านค้า คาเฟ่ ในพื้นที่เกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและบริเวณใกล้เคียง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เช่น จินตภาพของเมือง วิถีในการท่องเที่ยว ฯลฯ 2) การกำหนดเกณฑ์และสาระสำคัญ (Theme) ของกรณีศึกษาและพื้นที่ศึกษา 3) การศึกษาพื้นที่จริง (การสำรวจภาคสนาม) โดยการบันทึกลักษณะทางกายภาพและมิติทางสถาปัตยกรรมผ่านการจัดเก็บข้อมูลในลักษณะต่าง ๆ เช่น ภาพถ่าย แบบทางสถาปัตยกรรม 4) การวิเคราะห์รูปแบบทางสถาปัตยกรรม และบริบทที่เกี่ยวข้อง โดยบูรณาการองค์ความรู้จากบทเรียนและการลงพื้นที่ศึกษา ได้ผลการศึกษาออกมาเป็นข้อมูลเชิงเอกสาร (Architectural Documentation) และพบว่ามีแนวทางในการออกแบบและส่งเสริมศักยภาพงานสถาปัตยกรรมในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 4 ประเด็น คือ 1) แนวคิดและรูปแบบพัฒนาการทางสถาปัตยกรรมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของพื้นที่ สภาพแวดล้อม ลักษณะและพฤติกรรมการใช้งานอาคาร การออกแบบรูปร่างและรูปทรงอาคาร 2) แนวทางในการจัดทำข้อมูลเชิงเอกสาร 3) อัตลักษณ์ของรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ (Modern Thai architecture) 4) การบูรณาการกับศาสตร์แขนงอื่นๆ เช่น การอนุรักษ์ปรับปรุง หรือการสร้างใหม่ นอกจากนั้นยังส่งผลถึงการส่งเสริมข้อมูลทางด้านวิชาการอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องต่อไป

คำสำคัญ

ข้อมูลเชิงเอกสารทางสถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบทการท่องเที่ยว

เมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

อัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม

Abstract

This research article presents guidelines for developing the process of learning architecture. The method focuses on studying and analyzing the physical characteristics, context, tourist information and architectural developments in buildings related to the tourism industry such as, museums, hotels, restaurants, retails, café, and etc. of Ayutthaya city island and its neighborhood. The learning process are revealed to 4 steps as follows: 1) Study the basic information of Ancient Ayutthaya city island, such as “The image of the city”, tourist behavior, etc. (from lesson and knowledge); 2) The definition of criteria and theme of the case study 3) Study from field trip and site survey by documenting the physical features and architectural dimensions through data storage in various media, such as photographs, architectural drawings; 3) Analyzing architectural concepts and site/ contexts. Then, integrating knowledge from lessons and field trips to the results of “Architectural Documentation”. Moreover, the study process found that there were 4 approaches to designing and promoting the potential of architecture in the context of cultural tourism: 1) Concepts and architectural development patterns in issues related to the potential of the area, context, behavior, building characteristic, and form and space design 2) Guidelines for architectural documentation 3) The identity of Modern Thai Architecture 4) Integration with other fields, such as conservation, renovation or building formed. Finally, it also contributes to the promotion of academic knowledge that will benefit the development of tourism in historical cities and related cultural areas.

Keywords

Architectural Documentation

Architecture in Tourism Context

Ancient Ayutthaya City Island Area

Architectural Identity

1. บทนำ

เมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศิลปกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีมูลค่าต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้นแบบในการศึกษาพัฒนาการด้านการท่องเที่ยว การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และถูกยกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลก นอกจากนั้นศักยภาพของพื้นที่อีกประการหนึ่งคือทำเลที่อยู่ไม่ไกลและสะดวกในการเดินทางเข้าถึง ทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ตลอดจนบรรดาสถาบันการศึกษาในระดับชั้นต่าง ๆ ใช้เมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเป็นจุดหมายปลายทาง รวมถึงการไปทำบุญไหว้พระในเทศกาลต่าง ๆ ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวพัฒนาไปตามลำดับและเกิดพัฒนาการของรูปแบบงานสถาปัตยกรรมตลอดจนการพัฒนาแบบศิลปกรรมในสภาพแวดล้อมของเมืองท่องเที่ยว ดังจะเห็นได้จากการพัฒนาและขยายเมืองไปตามแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นใหม่ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ โรงแรม ร้านอาหาร ร้านค้า คาเฟ่ ฯลฯ ทั้งนี้เกิดจากปัจจัยหลักและปัจจัยรอง เช่น การสร้างเส้นทางคมนาคม การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่ซบเซาให้กลับมามีชีวิตขึ้นมาใหม่ การเกิดของสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการท่องเที่ยวและการดำเนินชีวิตในวิถีของคนรุ่นใหม่ การเกิดกระแสใหม่ ๆ ในการท่องเที่ยวตามยุคสมัย การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและรองรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ฯลฯ

จากการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวได้มีสถาปัตยกรรมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าหลายแห่งเกิดการเปลี่ยนแปลง บางแห่งยังคงสภาพการใช้งานจากอาคารเดิม (Existing) บางแห่งมีการปรับปรุงซ่อมแซม หรือเปลี่ยนกิจกรรมในการใช้งาน (Renovation/ Adaptive reuse) บางแห่งเกิดความทรุดโทรมหรือถูกรื้อถอน (Demolition) ทำให้ข้อมูลปรากฏการณ์ทางสถาปัตยกรรมบางส่วนขาดหายไป ส่งผลถึงการจัดการสื่อและการเก็บรวบรวมข้อมูลของศิลปสถาปัตยกรรมและพัฒนาการของประเภทอาคารต่าง ๆ ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ดังนั้น จึงควรมีการบันทึกข้อมูลทางสถาปัตยกรรม (Architectural Documentation) รวมถึงควรมีการศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการเรียนรู้และจัดทำเป็นบันทึกหรือเอกสารเกี่ยวกับประเด็นในการออกแบบทางสถาปัตยกรรม เช่น การออกแบบรูปร่าง

รูปทรงอาคาร หรือการออกแบบระบบเปลือกอาคาร เป็นต้น ซึ่งอาจส่งผลถึงการกำหนดรูปแบบในการออกแบบสถาปัตยกรรม รวมถึงเป็นการสร้างอัตลักษณ์ของสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ (Modern Thai architecture) ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งนี้การท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาถือเป็นกรณีที่ถูกหยิบยกมาศึกษาเสมอในประเด็นของพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และเป็นกรณีศึกษานำร่องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อื่น ๆ ในประเทศ

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพและสภาพแวดล้อมของสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและบริเวณใกล้เคียง โดยใช้กระบวนการเรียนรู้งานสถาปัตยกรรมผ่านการวิจัยการสอนชั้นสูงซึ่งศึกษาผ่านหัวข้อในการเรียนการสอนในรายวิชาสถาปัตยกรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมีนักศึกษสถาปัตยกรรมเป็นผู้มีส่วนร่วม โดยศึกษาในประเด็นของ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา เช่น จินตภาพของเมือง ฯลฯ เพื่อนำไปสู่เกณฑ์ในการกำหนดพื้นที่ (ย่าน) และประเภทอาคารที่จะเป็นกรณีศึกษา 2) การลงพื้นที่ศึกษาจริงเพื่อเก็บข้อมูลและการพัฒนาข้อมูลหลังการลงพื้นที่ศึกษา 3) การวิเคราะห์การออกแบบทางสถาปัตยกรรมในกรณีของแนวคิดและรูปแบบเพื่อทราบถึงพัฒนาการทางแนวคิดและรูปแบบ 4) ผลลัพธ์ที่เป็น “ข้อมูลเชิงเอกสารทางสถาปัตยกรรม” เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นสื่อสนับสนุนในการท่องเที่ยว ทั้งยังเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานสถาปัตยกรรมและกำหนดอัตลักษณ์ของสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่

3. ขอบเขตการศึกษา

ทำการศึกษาและจัดเก็บข้อมูลทางกายภาพของศิลปสถาปัตยกรรมในประเภทอาคารที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและบริเวณใกล้เคียง โดยพิจารณาจากศักยภาพของกรณีศึกษาในด้านของ 1) การเป็นจุดหมายปลายทางหลักในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) มีอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่ชัดเจน เช่น สถาปัตยกรรมไทยสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ สถาปัตยกรรมตะวันตก

เป็นต้น 3) มีความหลากหลายในด้านการใช้สอยของอาคาร (Building type) เช่น พิพิธภัณฑ์ ศาสนสถาน โรงแรม ร้านอาหาร ร้านค้า คาเฟ่ เป็นต้น 4) มีมิติของการคงสภาพอาคารเดิม การปรับปรุงหรือเปลี่ยนกิจกรรมในการใช้งาน หรือการสร้างขึ้นมาใหม่ โดยประเด็นเหล่านี้ใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกกรณีศึกษาและกำหนดสาระสำคัญ (Theme) ในการศึกษา โดยในการศึกษาได้กำหนดสาระสำคัญออกเป็น 2 แนวทาง คือ 1) “สถาปัตยกรรมแห่งการผ่อนคลาย” ประกอบด้วย โรงแรมสลิป บ้านกรอด้าย บ้านป้อมเพชร และร้านอาหารเดอะไวน์ ออยุธยา โดยมีที่ตั้งอยู่ในบริเวณเกาะเมืองฯ และริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา 2) “สถาปัตยกรรมแห่งสายน้ำ วัฒนธรรม และสายสัมพันธ์ระหว่างประเทศ” ประกอบด้วย บ้านโปรตุเกส บ้านฮอลันดา โบสถ์นักบุญยอแซฟ คานเรือศรีเจริญ และพิพิธภัณฑ์เรือไทย โดยมีที่ตั้งอยู่ในบริเวณเกาะเมืองฯ และริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาในบริเวณที่เป็นชุมชนชาวต่างชาติในสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยแบ่งจำนวนคนในการศึกษาและจัดเก็บข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่มย่อยและใช้ข้อมูลพื้นฐานเป็นองค์ความรู้ประกอบการเดินทางลงพื้นที่ศึกษาจริง ทำการวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพและสภาพแวดล้อมของกรณีศึกษา ศึกษาเส้นทางการสัญจรของพื้นที่ศึกษา เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของสถาปัตยกรรมในประเภทอาคารต่าง ๆ นำไปสู่การนำเสนอข้อมูลและการจัดเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร

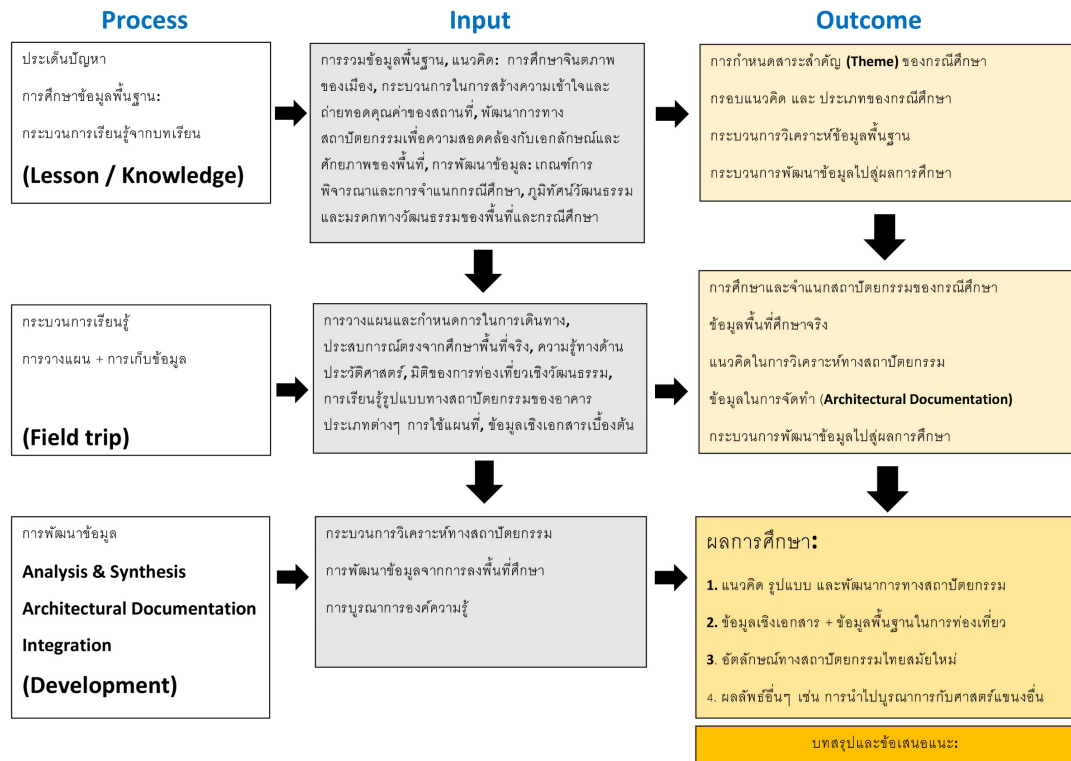
4. วิธีการดำเนินการศึกษา

ในการศึกษาได้กำหนดขั้นตอนและโครงสร้างการศึกษาก่อเป็น 4 ส่วน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ผ่านงานสถาปัตยกรรมและบริบทที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลและนำประสบการณ์ไปใช้ในการพัฒนากระบวนการศึกษา 2) กระบวนการในการวิเคราะห์และพัฒนาข้อมูลอันนำไปสู่การกำหนด “สาระสำคัญ” ในการศึกษาโดยสอดแทรกการวิเคราะห์และจำแนกสถาปัตยกรรมที่ศึกษารวมถึงทำเลที่ตั้ง 3) พัฒนาข้อมูลโดยเริ่มจากการศึกษาองค์ความรู้และข้อมูลพื้นฐานก่อนการลงพื้นที่ – ขณะลงพื้นที่ – และหลังจากการลงพื้นที่ศึกษา ส่วนการพัฒนาข้อมูลอาจมีการลงพื้นที่ศึกษาเพิ่มเติมเพื่อได้ข้อมูลในเชิงลึกมากขึ้น 4) ผลการศึกษา อันประกอบด้วย แนวคิด รูปแบบ และพัฒนาการทางสถาปัตยกรรม “ข้อมูลเชิงเอกสาร” และผลลัพธ์อื่น ๆ เช่น ฐานข้อมูลหรือสื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว เป็นต้น (รูปที่ 1)

4.1 การศึกษาจินตภาพของเมือง

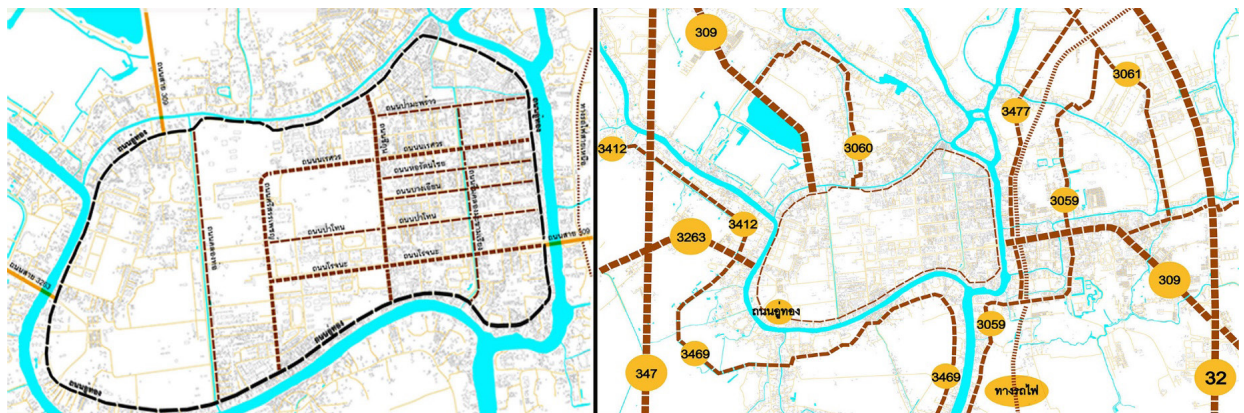
การศึกษาศักยภาพทางพื้นที่ของเมืองมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ การเดินทางเข้าถึงและเส้นทางการท่องเที่ยว ซึ่งมี “ทฤษฎีจินตภาพของเมือง” (The Image of the City) ของ Kevin Lynch นักทฤษฎีการออกแบบชุมชนเมือง ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่ช่วยจดจำสภาพแวดล้อมของเมือง 5 องค์ประกอบ คือ เส้นทาง (Path) เส้นขอบ (Edge) ภูมิสัญลักษณ์ (Landmark) ที่รวมกิจกรรม – ชุมชน (Node) และ ย่าน (District) (Kulachol, 2002) ดังตัวอย่างองค์ประกอบของผังเมืองที่เป็นนครรัฐโบราณต่าง ๆ มักจะมีแนวกำแพงเมือง ทางน้ำสาธารณะที่ใช้ในการสัญจรป้องกันข้าศึกเพื่อการอุปโภคและบริโภค โดยในกรณีของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและบริเวณใกล้เคียง (รูปที่ 2) มีลักษณะจินตภาพของเมืองที่ชัดเจนของความเป็นเกาะเมืองมีแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และคูเมืองเดิมทางทิศเหนือ มีเส้นทางคมนาคมล้อมรอบทั้งทางบก ทางน้ำ และเส้นทางรถไฟ ตลอดจนเมืององค์ประกอบที่ช่วยให้จดจำสภาพแวดล้อมของเมือง เช่น มีเส้นทางคมนาคมสายหลักมุ่งสู่พื้นที่เกาะเมืองฯ แนวถนนอุโมงค์ (ถนนรอบเกาะเมือง) ขนานไปกับแม่น้ำ มีแนวกำแพงเมือง สภาพคูเมืองเดิมและมีพื้นที่โบราณสถานหลงเหลืออยู่อย่างเห็นได้ชัดเจน มีกลุ่มอาคารศูนย์ราชการ สถาบันการศึกษา พิพิธภัณฑ์ รวมถึงย่านต่าง ๆ ในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ

ในส่วนของย่านและชุมชนนั้นมีการกำหนดและพิจารณาจากจินตภาพของเมืองและจุดหมายปลายทางของการเดินทางมาท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่ภูมิสัญลักษณ์หรือที่หมายตาจะเป็นจุดหมายปลายทางของกิจกรรมทางการท่องเที่ยวนั่นเอง จากการศึกษาทำให้สามารถจำแนกพื้นที่ออกเป็นย่านต่าง ๆ ตามภูมิสัญลักษณ์พอสังเขป ได้แก่ 1) พื้นที่ภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย อุทยานประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ สถาบันการศึกษา ตลาด สวนสาธารณะ โรงพยาบาล โรงแรม ร้านค้า ร้านอาหาร 2) พื้นที่บริเวณเมืองเก่าอยุธยา (ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำป่าสัก) วัดกุฎีดาว สถานีรถไฟอยุธยา วัดใหญ่ชัยมงคล 3) พื้นที่บริเวณจุดบรรจบของแม่น้ำป่าสักและแม่น้ำเจ้าพระยาทางทิศใต้ของเกาะเมือง ซึ่งเป็นพื้นที่ของชุมชนชาวต่างชาติในสมัยกรุงศรีอยุธยา (บ้านฮอลันดา บ้านญี่ปุ่น) อุตุเรือ (คานเรือ) วัดพนัญเชิงวรวิหาร ป้อมเพชร 4) พื้นที่ด้านนอกเกาะเมืองฯ ทางทิศเหนือ ประกอบด้วย วัดหน้าพระเมรุ วัดภูเขาทอง ทิศตะวันตกประกอบด้วย วัดกษัตราธิราชวรวิหาร วัดไชยวัฒนาราม และทิศใต้ ประกอบด้วย วัดพุทไธสวรรย์ โบสถ์นักบุญยอแซฟ นอกจากนั้นยังมีพื้นที่ในเส้นทางการเดินทางจาก

ที่มา: ผู้วิจัย

รูปที่ 1 ขั้นตอนในการศึกษา (Research process diagram)

(ที่มา: ดัดแปลงจาก IKONOS, GISTD, 2548, กรมโยธาธิการและผังเมือง)

รูปที่ 2 แม่น้ำ ลำคลอง เครือข่ายคมนาคม - ถนนสายหลักและสาขาย่อย - ถนนรอบเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา - ทางสัญจรในเกาะเมืองฯ การคมนาคมทางบก ทางน้ำ และทางรถไฟ (Image of the city - Ayutthaya urbanization and transportation (highway-road-river-canal-railways))

เกาะเมืองฯ ไปสู่พระราชวังบางปะอินทางทิศใต้ เป็นเส้นทาง
เลียบขนานไปกับแม่น้ำเจ้าพระยา (รูปที่ 3) ทั้งนี้การ
จำแนกย่านจะทำให้เข้าใจพื้นที่ศึกษาอันเป็นประโยชน์ต่อ
การวางแผนในการศึกษา การลงพื้นที่ศึกษา และการ
พัฒนาข้อมูล (Vallibhotama, & Songsiri, 2017)

ในการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ มีประเด็นในการสร้างความเข้าใจและถ่ายทอดคุณค่าของสถานที่ รวมถึงการสื่อความหมายที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม เป็นวิธีการให้ข้อมูลเพื่ออธิบายถึงความสำคัญของสถานที่นั้น ๆ ให้กับผู้เข้าชม โดยทั่วไปแล้วมักมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างความเข้าใจในเรื่องคุณค่าการอนุรักษ์ ความเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อม สังคม และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ การให้ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ เช่น ข้อมูลประวัติศาสตร์ ข้อมูลสถาปัตยกรรม การทำให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่อแหล่งโบราณสถาน เป็นการช่วยกำหนดพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในสร้างประสบการณ์และความประทับใจใน

การทำความเข้าใจกับคุณค่าของพื้นที่อย่างถ่องแท้ เรียกว่า “การอ่านย่าน” ที่มีคุณค่าและความสัมพันธ์กับมิติด้านอื่นๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประวัติความเป็นมา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในอัตลักษณ์ของสถานที่ คุณค่าความสำคัญ หน้าที่ รวมถึงลักษณะเฉพาะของพื้นที่ และสถาปัตยกรรม ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ให้คงคุณค่าและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป (Issarathumnoon, 2018) โดยความเป็นย่านในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและบริเวณใกล้เคียงนั้น ประยูร อนุชาภะ

(ที่มา: ผู้วิจัย)

รูปที่ 4 ทศนียภาพของคาเฟ่และร้านอาหารบ้านเวียงเหล็ก ริมน้ำเจ้าพระยาแลเห็นสภาพแวดล้อมของโบราณสถานวัดพุทไธสวรรย์ (The perspective of café and restaurant (Ban wiang lek) by the Chaophraya river on the opposite of the ancient site (Wat Phutthaisawan).

(ที่มา: (รูปซ้าย) Uluchadha, 2015, (รูปขวา) ผู้วิจัย)

รูปที่ 5 ภาพถ่ายอดีตและปัจจุบัน วัดตระเวต พ.ศ. 2510 และ พ.ศ. 2560 (Old and present picture of Wat Tawet (1967 and 2017))

(น. ณ ปากน้ำ) ได้เดินทางศึกษาศิลปกรรมอยุธยาตามวัดและโบราณสถานต่างๆ ผ่านเส้นทางคมนาคมทางน้ำที่เป็นทางสัญจรหลักในช่วง พ.ศ. 2509-2510 โดยการสำรวจย่านผ่านเส้นทางวัฒนธรรมได้เริ่มต้นจากเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและบริเวณโดยรอบ ซึ่งพบวัดและโบราณสถานทั้งสิ้นจำนวน 238 แห่ง โดยมีข้อมูลเชิงเอกสารบางส่วนมาจากแผนที่ “กรุงเทพทวารวดี” ของพระยาโบราณราชธานินทร์ ที่ทำขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2441-2450 โดยย่านส่วนใหญ่จะอยู่ในละแวกทางสัญจรตามเส้นทางของแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำน้อย และแม่น้ำป่าสัก ทั้งนี้ข้อมูลโบราณสถานและศิลปกรรมหลายชิ้นกลายเป็นข้อมูลเชิงเอกสารที่สำคัญของวงการประวัติศาสตร์ในยุคหลัง ตลอดจนเป็นแรงบันดาลใจในการศึกษาและตามรอยประยูร อุลุชาฎะ ในยุคปัจจุบัน ดังตัวอย่างการศึกษาเปรียบเทียบภาพถ่ายในอดีตและปัจจุบันของลายปูนปั้นแบบโรโคโคที่วัดตระเวต บริเวณทิศใต้นอกเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา (รูปที่ 5) (Uluchadha, 2015)

4.3 พัฒนาการทางสถาปัตยกรรมเพื่อความสอดคล้องกับเอกลักษณ์และศักยภาพของพื้นที่

ลักษณะเด่นหรือเอกลักษณ์ของสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว คือสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวโดยตรง เพราะแต่ละพื้นที่จะมีลักษณะเด่นตามหน้าที่และบทบาท เช่น เป็นจุดหมายปลายทาง เป็นจุดแวะพัก หรือเป็นทางผ่าน โดยการจะเป็นจุดหมายปลายทางนั้นจำเป็นต้องตอบสนองในประเด็นของ จุดประสงค์ของการท่องเที่ยว ตอบรับกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เช่น การวางแผนและจัดองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมให้เกิดความสวยงามทั้งสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์เป็นการเพิ่มแรงดึงดูดของการเป็นจุดหมายปลายทาง (Tourism Authority of Thailand, 1997) ทั้งนี้เกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพทั้งในด้านความเป็นเมืองประวัติศาสตร์ ความงามทางภูมิทัศน์ ความเขียวพร้อมของสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ โดยมีสถาปัตยกรรมในบริบทของการท่องเที่ยวที่ใช้เอกลักษณ์

(ที่มา: ผู้วิจัย)

รูปที่ 6 รูปแบบ คาเฟ่ ร้านอาหาร และโรงแรม ที่ใช้ศักยภาพทางพื้นที่และการตกแต่งแบบอิงกับเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ (จากซ้ายไปขวา) บรรยากาศริมหน้าคาเฟ่บ้านเวียงเหล็ก, คาเฟ่หอมกลิ่นและโบราณสถานวัดราชบูรณะ, ร้านอาหารริมแม่น้ำ โรงแรมศาลายุธยา, และ การใช้ภูมิปัญญาในการตกแต่งและการออกแบบรูปร่าง – รูปทรงอาคาร โรงแรมศาลายุธยา (Historical environment of café restaurant & hotel in Ayutthaya context (Left to right) Riverfront of Baan Veanglhek Café, Hormglin Thai Dessert with historical context, Riverfront of Sala Ayutthaya ,and Main corridor decoration of Sala Ayutthaya)

และศักยภาพของพื้นที่ในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ดังจะเห็นได้จาก รูปแบบการตกแต่งบรรยากาศในลักษณะย้อนยุคหรือกำหนดสาระสำคัญ (Theme) ให้เข้ากับบริบท เช่น การตกแต่งทางกายภาพ การออกแบบรูปทรง เปลือกอาคาร การใช้วัสดุหรือสัญลักษณ์ให้สอดคล้องกับบริบท เช่น อิฐดินเผา กระเบื้องโบราณ การจัดกิจกรรมการใช้งานให้ตอบรับกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ (รูปที่ 6) เป็นแนวคิดเพื่อสร้างความประทับใจในการท่องเที่ยวและเป็นการสร้างอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม

4.4 การพัฒนาข้อมูล: เกณฑ์การพิจารณาและการจำแนกกรณีศึกษา

ในกระบวนการการพิจารณาและการจำแนกกรณีศึกษา ได้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างของกรณีศึกษาที่เป็นสถาปัตยกรรมในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีเกณฑ์การพิจารณาจากกรอบของการศึกษา คือ 1) มีที่ตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมหรือทางประวัติศาสตร์ 2) มีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม 3) อยู่ในทำเลที่มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยว 4) เป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวหรืออยู่ในกระแสของการท่องเที่ยว โดยอาคารที่เป็นกรณีศึกษานั้นจะอยู่ในกลุ่มของอาคาร 5 ประเภท ประกอบด้วย 4.4.1) กลุ่มพิพิธภัณฑ์ อาทิ อาคารประเภทพิพิธภัณฑ์ ศูนย์ข้อมูล เช่น บ้านโปรตุเกส (Portuguese Village) บ้านฮอลันดา (Baan Hollanda) พิพิธภัณฑ์เรือไทยอาจารย์ไพฑูรย์ ขาวมาลา (Thai Boat Museum) พิพิธภัณฑ์ล้านของเล่น อาจารย์เกริก ยุ้นพันธุ์ (Million Toy Museum) อนุสรณ์สถาน

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ (Pridi Banomyong Memorial) พิพิธภัณฑ์สมเด็จพระศรีสุริเยทัย (Archeology and National Museum 3 Office) พิพิธภัณฑ์พระอุบลี วัดธรรมาราม (Phra Upali Maha Thera Museum) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจันทระเกษม (Chankasem National Museum) หมู่บ้านญี่ปุ่น (Japanese Village) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา (Chao Sam Phraya National Museum) ศูนย์บริการและข้อมูลการท่องเที่ยวอยุธยา (ศาลากลางฯ หลังเดิม) (Ayutthaya Tourist Center) เป็นต้น 4.4.2) กลุ่มโรงแรมที่พัก อาทิ อาคารประเภทโรงแรม โฮสเทล เช่น โรงแรมไอยูเดีย (Iudia) บ้านท้ายวัง (Baan Tye Wang) บ้านกรอด้าย (Krodyle Mindfulness House) บ้านแม่เขียน (Baan Mae Khian) บุษบา (Busaba) โรงแรมสิปป (Silp-pa) ศาลายุธยา (Sala Ayutthaya) อวยุทธาริตรีต (Ayutthaya Retreat) บ้านป้อมเพชร (Baan Pomphet) บ้านคุณพระ (Baan Kun Pra) เป็นต้น 4.4.3) กลุ่มร้านอาหาร – คาเฟ่ อาทิ อาคารประเภทร้านอาหาร คาเฟ่ เช่น บุษบา สิปป ศาลายุธยา อวยุทธาริตรีต เดอะซัมเมอร์เฮาส์ (The Summer House) ร้านชาวละออ (Kaowlaor) เดอะไวน์อยุธยา (The Wine Ayutthaya - ARTISAN Ayutthaya) คอร์แลปคาเฟ่ (Kore Lab Cafe) ปรังคิวิ (Prang View) มะละกอกาเฟ่ (Malakor Cafe) เป็นต้น 4.4.4) อาคารประเภทศาสนสถาน อาทิ โบสถ์นักบุญยอแซฟ (Saint Joseph Catholic Church) เป็นต้น 4.4.5) อาคารประเภทอื่นๆ ที่มีบริบททางวัฒนธรรมหรือมีประเภทกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อาทิ คานเรือศรีเจริญ (Sri Charoen Shipyard)

เป็นต้น ทั้งนี้กรณีศึกษาจะอยู่ในกลุ่มของอาคารดังที่กล่าวมา ส่วนประเด็นในการเลือกและจัดหมวดหมู่จะมีเกณฑ์ในการกำหนดสาระสำคัญ ศักยภาพทางพื้นที่ และภูมิทัศน์วัฒนธรรม

4.5 ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่และสาระสำคัญของกรณีศึกษา

ในการศึกษาพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์มีแนวคิดของการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม 6 แนวทาง อันประกอบด้วย 1) การดูแลรักษา (Maintenance) 2) การรักษาให้คงสภาพ (Preservation) 3) การบูรณะปฏิสังขรณ์ (Restoration) 4) การสร้างขึ้นใหม่ (Reconstruction) 5) การปรับประโยชน์ใช้สอยใหม่ (Adaptation) และ 6) การพัฒนาและสร้างสรรค์ใหม่ (Development and Creation) โดย “การดูแลรักษา” เป็นขั้นตอนแรกของการจัดการเพื่อให้อยู่ในสภาพที่มั่นคงแข็งแรงเรียบร้อย ส่วน “การรักษาให้คงสภาพ” เป็นแนวคิดที่สืบทอดมาจากการอนุรักษ์ที่มักใช้กับโบราณสถานที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์โดยแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมในขั้นตอนแรกคือ “การเก็บข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่” เช่น การออกสำรวจ ถ่ายภาพ การใช้แผนที่ การเก็บข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เป็นต้น (Ministry of Culture & Silpakorn University, 2009)

ซึ่งกรณีการศึกษาจะแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ตามศักยภาพของพื้นที่และเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม โดยประเด็นของ “สถาปัตยกรรมแห่งสายน้ำ วัฒนธรรม และสายสัมพันธ์ระหว่างประเทศ” (รูปที่ 7) เห็นได้ว่าการณศึกษาทั้ง 5 มีแนวคิดของการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมโดยมีสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดย “สาระสำคัญ” ของอาคารเข้าเกณฑ์การพิจารณาในหัวข้อ 4.4.1) อาคารประเภทพิพิธภัณฑ์ หัวข้อ 4.4.4) อาคารประเภทศาสนสถาน และหัวข้อ 4.4.5) อาคารประเภทอื่น ๆ โดยอยู่ในย่านชุมชนชาวต่างชาติในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่แม่น้ำป่าสักไหลมาบรรจบกับแม่น้ำ

เจ้าพระยา ประกอบด้วย 1) บ้านโปรตุเกส เป็นโบราณสถานประเภทศาสนสถานที่มีการสร้างอาคารใหม่คลุมเพื่อทำหน้าที่เป็นพิพิธภัณฑ์ 2) บ้านฮอลันดา เป็นโบราณสถานของสถานการค้าบริษัทอินเดียตะวันออกของเนเธอร์แลนด์ (VOC) โดยการสร้างอาคารใหม่ในพื้นที่เพื่อทำหน้าที่เป็นพิพิธภัณฑ์ 3) โบสถ์นักบุญยอแซฟ เป็นโบสถ์คริสต์นิกายโรมันคาทอลิกแห่งแรกในครั้งกรุงศรีอยุธยาและได้ทำการบูรณะเรื่อยมาจนเป็นอาคารทางศาสนสถานในปัจจุบัน 4) คานเรือศรีเจริญ เป็นอาคารประเภทคู่อเรือและโรงซ่อมเรือโบราณในย่านที่แม่น้ำป่าสักมาบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยา 5) พิพิธภัณฑ์เรือไทย เป็นอาคารที่ปรับปรุงการใช้งานจากอาคารทรงไทยสองชั้นในพื้นที่เกาะเมืองฯ

ส่วนกรณีศึกษาในประเด็นของ “ศิลปสถาปัตยกรรมแห่งการผ่อนคลาย” (รูปที่ 8) โดยกรณีศึกษาทั้ง 4 มีแนวคิดของการออกแบบตาม “สาระสำคัญ” ตามเกณฑ์การเป็นสถาปัตยกรรมประเภทโรงแรม (หัวข้อ 4.4.2) และร้านอาหาร (หัวข้อ 4.4.3) ซึ่งมีรูปแบบของการพักผ่อนหย่อนใจและบรรยากาศผ่อนคลาย มีภูมิทัศน์วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์โดยมีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบทของการท่องเที่ยว โดยเฉพาะ “สาระสำคัญ” ของอาคารทั้ง 4 มีทำเลที่ตั้งในสภาพแวดล้อมที่ผ่อนคลาย ประกอบด้วย โบราณสถานข้างเคียง บ้านไม้เดิม สายน้ำธรรมชาติ ท่ามกลางแหล่งวัฒนธรรม อันประกอบด้วย 1) โรงแรมสิปป โรงแรมและร้านอาหาร ในรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ในพื้นที่เกาะเมืองฯ 2) บ้านกรอด้าย โรงแรมที่ตกแต่งและสร้างใหม่บางส่วน ในที่ตั้งเดิมของโรงทอผ้าและบ้านไม้จากความทรงจำในอดีต 3) บ้านป้อมเพชร โรงแรมและร้านอาหารในรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ในบริเวณพื้นที่โบราณสถานป้อมเพชรกับความร่มรื่นของต้นไม้ใหญ่ และสายน้ำเจ้าพระยา 4) เดอะไวน์ อูซุยา สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในแบบทันสมัยของร้านอาหาร คาเฟ่ และร้านไวน์ในบรรยากาศริมแม่น้ำ

(ที่มา: ผู้วิจัย)

รูปที่ 7 (จากซ้ายไปขวา) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของบ้านโปรตุเกส, บ้านฮอลันดา, โบสถ์นักบุญยอแซฟ, คานเรือศรีเจริญ, และ พิพิธภัณฑ์เรือไทย อูซุยา ((Left to right) Cultural Landscape of Portuguese Village, Baan Hollanda, St. Joseph Catholic Church, Srichaloen Shipyards, and Thai Boat Museum, Ayutthaya)

(ที่มา: ผู้วิจัย)

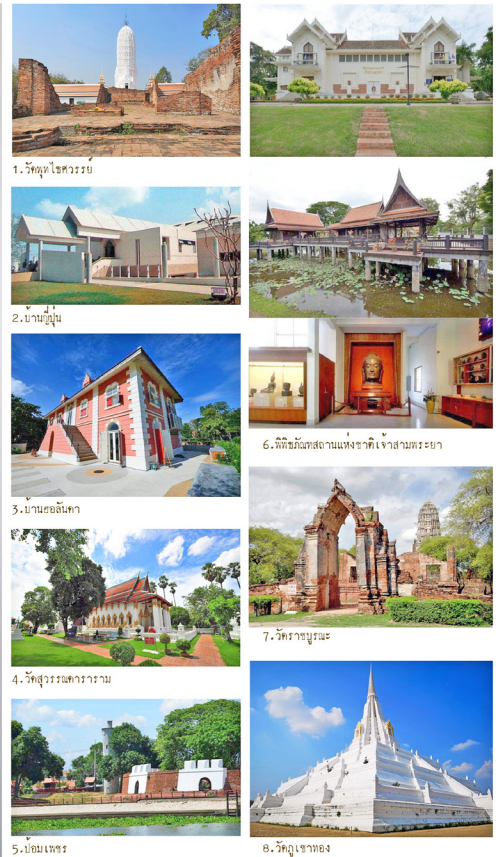
รูปที่ 8 (จากซ้ายไปขวา) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมโรงแรมสิปป, บ้านกรอด้าย, บ้านป้อมเพชร, และ เดอะไวน์ อยุธยา
(Left to right) Cultural Landscape of Silp-pa, Krodyale Mindfulness House, Baan Pomphet, and The Wine Ayutthaya)

4.6 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานประกอบกิจกรรมการลงพื้นที่ศึกษา

การลงพื้นที่ศึกษาสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่เกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์และกระบวนการ ดังนี้ 1) ชิมชั๊สภาพแวดล้อมโดยเลือกจุดหมายปลายทางเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และกำหนดสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) ใช้ระยะเวลาหนึ่งวันในการเดินทาง (One day trip) ในลักษณะเดียวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวทั่วไป ทั้งนี้อาจมีการเดินทางเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในครั้งต่อไปหรือเดินทางแบบไปค้างแรมสถานที่ที่เป็นกรณีศึกษา 3) กำหนดเส้นทางการเดินทาง สถานที่แวะชม และลำดับช่วงเวลาในการเดินทาง โดยมีแผนที่แบบพื้นฐานเป็นข้อมูลประกอบการเดินทาง พร้อมการบรรยาย ณ สถานที่จริง เพื่อความเข้าใจในมิติของลักษณะทางกายภาพ ทางสัญจร รวมถึงรายละเอียดต่าง ๆ ของสถาปัตยกรรม ที่ตั้ง และข้อมูลทางประวัติศาสตร์ (รูปที่ 9) 4) เสริมความรู้และความเข้าใจประวัติศาสตร์ในประเด็นของการสถาปนาอาณาจักร สถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนในแต่ละยุคสมัย โดยศึกษาตัวแทนของศิลปะและสถาปัตยกรรมใน 3 ยุค คือ อยุธยาตอนต้น ณ วัดพุทไธสวรรย์ ตอนกลาง ณ วัดใหญ่ชัยมงคล และตอนปลาย ณ วัดไชยวัฒนาราม 5) เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ทั้งของภาครัฐและเอกชน ศึกษาประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาติดต่อกับราชอาณาจักรอยุธยาในอดีต 6) ใช้กรณีศึกษาที่เป็นตัวแทนของพิพิธภัณฑ์ในรูปแบบต่าง ๆ ของเมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์ ศูนย์ข้อมูล กลุ่มพิพิธภัณฑ์และศูนย์ข้อมูลที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของชุมชนชาวต่างชาติสมัยกรุงศรีอยุธยา รวมถึงพิพิธภัณฑ์ที่ดำเนินการโดยองค์กรอิสระหรือเอกชน 7) กำหนดความหลากหลาย

ในประเภทงานสถาปัตยกรรม (Building Type) ที่ศึกษา ได้แก่ โบราณสถาน อาคารอนุรักษ์ อาคารประเภทพิพิธภัณฑ์ โรงแรม โฮสเทล ร้านอาหาร คาเฟ่ ฯลฯ 8) สอดแทรกกระบวนการเรียนรู้โดยการใช้แผนที่ การจดบันทึก การสำรวจพื้นที่ การสังเกตรูป การถ่ายภาพ อันเป็นการฝึกทักษะในการเก็บข้อมูล 9) มีสรุปผลการเดินทางในลักษณะบันทึกการเดินทาง (Field trip report) เพื่อนำเสนอสิ่งที่เรียนรู้ผ่านจากประสบการณ์ตรง

ในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมมีกระบวนการอนุรักษ์ที่ใช้ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องคือ รูปแบบการบันทึกสภาพอาคาร การบรรยายสภาพอาคารแบบสถาปัตยกรรม การใช้ภาพถ่าย เป็นต้น โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมเป็นการเก็บข้อมูลที่เป็นฐานข้อมูลของอาคาร ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการอนุรักษ์ ปรับปรุง ซ่อมแซม หรือสร้างขึ้นมาใหม่ ในกรณีที่อาคารเดิมเกิดความเสียหายในลักษณะที่ไม่สามารถเรียกคืนกลับมาได้ใหม่ จึงควรเร่งดำเนินการ ในขณะที่อาคารหรือสภาพแวดล้อมยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์อยู่ ส่วนรูปแบบการบันทึกสภาพอาคารประกอบไปด้วย 1) การบรรยายสภาพอาคาร เช่น ที่ตั้ง เวลาที่บันทึก และรายละเอียดทั่วไปของตัวอาคาร เป็นต้น 2) รูปแบบสถาปัตยกรรม เช่น ผัง รูปตัดอาคาร รูปด้านอาคาร และทัศนียภาพ เป็นต้น และ 3) ภาพถ่าย เช่น ภาพภายนอกและภายในอาคาร ภาพรายละเอียดต่าง ๆ ที่สำคัญของตัวอาคารและสภาพแวดล้อม เป็นต้น ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวจะส่งผลถึงการวิเคราะห์คุณค่าและสภาพปัญหาของสถาปัตยกรรมเพื่อเลือกระดับของการอนุรักษ์ที่เหมาะสมเพื่อการดำเนินการอนุรักษ์และดูแลรักษาอาคารต่อไป (Khanjanusthith, 2009)

รูปที่ 9 แผนที่และเส้นทางการลงพื้นที่ศึกษาเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและบริเวณใกล้เคียงโดยใช้เวลาหนึ่งวันในการเดินทาง เรียงลำดับตามสถานที่จาก 1 (วัดพุทไธสวรรย์) ถึง 8 (วัดกุฎีทอง) (Route map and places for site survey/historical study, Ayutthaya island area – One day trip from 1 (By sequence: Wat Phutthaisawan) to 8 (Wat Phukhaothong)) (ที่มา: ผู้วิจัย)

5. ผลการศึกษา

ได้กำหนด “สาระสำคัญ” (Theme) จากการศึกษาโดยพิจารณาจากศักยภาพของกรณีศึกษา การจัดหมวดหมู่ประเภทของอาคาร และประสบการณ์จากการลงพื้นที่จริง โดยได้แบ่งออกเป็น 2 แนวคิด ได้แก่ “ศิลปสถาปัตยกรรมแห่งการผ่อนคลาย” และ “สายน้ำ วัฒนธรรม และสายสัมพันธ์ระหว่างประเทศ”

5.1 การพัฒนาข้อมูลภายใต้แนวคิด “ศิลปสถาปัตยกรรมแห่งการผ่อนคลาย”

เป็นงานสถาปัตยกรรมประเภทโรงแรมและร้านอาหาร ซึ่งมีรูปแบบของการพักผ่อนหย่อนใจและบรรยากาศผ่อนคลาย ประกอบด้วย โรงแรมลิป อยุธยา, บ้านกรอด้าย, บ้านป้อมเพชร, และ เดอะไวน์ อยุธยา (รูปที่ 10 – 13 และตารางที่ 1, ที่มา: ดัดแปลงจากการศึกษาของ สุภิสรา กันทั้ง, พิมพ์นารา บัณฑิตภูวนนท์, รัชพล แต่งสกุล, มุกดาดา ผิวงาม, และ กชกร สีดาว)

5.2 การพัฒนาข้อมูลภายใต้แนวคิด “สายน้ำ วัฒนธรรม และสายสัมพันธ์ระหว่างประเทศ”

เป็นงานสถาปัตยกรรมประเภทพิพิธภัณฑ์ ศูนย์ข้อมูล ศาสนสถาน และแหล่งการเรียนรู้ในอุตสาหกรรมของอุตสาหกรรมและการซ่อมบำรุง โดยมีทำเลอยู่ในบริเวณย่านของชาวต่างชาติในสมัยกรุงศรีอยุธยา อันแสดงถึงความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมในบริเวณแม่น้ำเจ้าพระยาทางทิศใต้ของเกาะเมืองฯ บริเวณจุดบรรจบของแม่น้ำป่าสักกับแม่น้ำเจ้าพระยา ประกอบด้วย บ้านโปรตุเกส โบสถ์นักบุญยอแซฟ บ้านฮอลันดา คานเรือศรีเจริญ และ พิพิธภัณฑ์เรือไทย (รูปที่ 14 – 19 และตารางที่ 2, ที่มา: ดัดแปลงจากการศึกษาของ ภราดร สุวรรณสาร, จิตภา กาญจนศุภวงศ์, พิมพ์พัฒน์ เจริญธรรมทัต, และ สุพิชชา คำไพร)

ศิลป พระนครศรีอยุธยา

ที่ตั้ง : ต.ประตูชัย อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

"ศิลป" (ศิลป - ปะ) โรงแรมแห่งศิลปะและรากเหง้าแห่งกรุงศรีอยุธยา

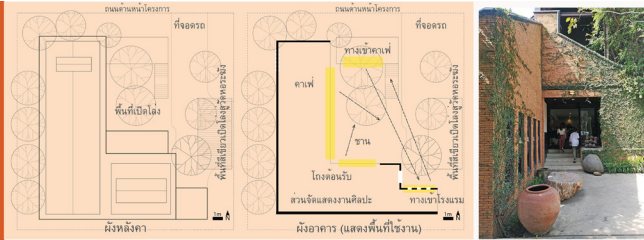
สภาพแวดล้อม : วัดพระเชตุพน, คลองมะขามเรียง, วัดมหาธาตุ, บึงพระราม, ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา

แนวคิด : โรงแรม - คาเฟ่ กลางพื้นที่เกาะเมืองฯ ในแบบ "ไทยสมัยใหม่" เปิดพื้นที่สีเขียวบริเวณทางเข้าสู่โบราณสถาน "วัดพระเชตุพน" พื้นที่โถงต้อนรับ (Lobby) จัดแสดงงานศิลปะและโบราณวัตถุ

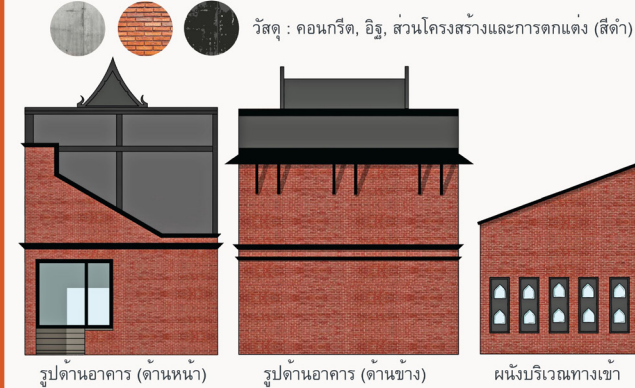

องค์ประกอบอาคาร

พื้นที่โถงต้อนรับ (Lobby)

ผังอาคาร : ทิศตะวันออกเป็นวัดพระเชตุพน มีพื้นที่โล่งเป็นที่จอดรถ ชาน และพื้นที่สีเขียว การใช้งานในอาคารแบ่งเป็น โรงแรมและคาเฟ่ มีทางเข้าแยกกันชัดเจนแต่พื้นที่เชื่อมต่อกันได้

รูปด้านอาคาร (ด้านหน้า)

รูปด้านอาคาร (ด้านข้าง)

ผนังบริเวณทางเข้า

(ที่มา: ดัดแปลงจากผลการศึกษาของกลุ่มนักศึกษาในรายวิชา สด. 379 ปีการศึกษา 2562 ร่วมกับผู้วิจัย)

รูปที่ 10 ข้อมูลของกรณีศึกษา โรงแรมศิลป อยุธยา แสดงแนวคิดในการออกแบบและข้อมูลเชิงเอกสาร (Analysis and documenting of Silp-pa, Ayutthaya)

บ้านกรอดาย

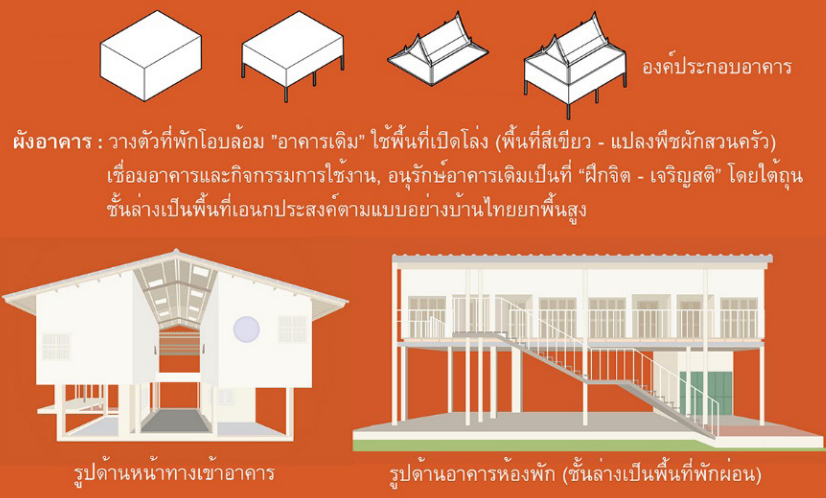
ที่ตั้ง : ต.หอรัตนไชย อ.พระนครศรีอยุธยา จ.นครพระนครศรีอยุธยา

จากอดีตโรงงานทอผ้าสู่การอนุรักษ์และปรับปรุงเป็นที่พักกึ่งวิวิธบุต

สภาพแวดล้อม : ริมถนนอยู่ทางด้านทิศตะวันออกฝั่งแม่น้ำป่าสัก, สะพานปรีดีธำรงค์, วัดสุวรรณดาราราม

แนวคิด : โรงแรมที่พัก การปรับเปลี่ยนการใช้งาน และ "อาคารอนุรักษ์"

วัสดุ-ทาสี : โทนสีเรียบและใช้วัสดุเดิมบางส่วน เช่น ฝาไม้เดิมมาใช้ในการตกแต่ง โดยไม้, คอนกรีต, ฝาไม้เดิม, ผนังทาสีขาว สะท้อนกลิ่นอาย "บ้านไม้" ประกอบกับโทนสีธรรมชาติของแปลงผัก

รูปด้านหน้าทางเข้าอาคาร

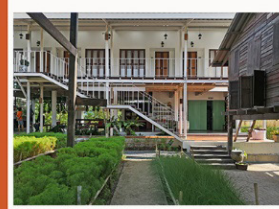
รูปด้านอาคารห้องพัก (ชั้นล่างเป็นพื้นที่พักผ่อน)

โถงทางเข้าอาคาร

มุมมองอาคารอนุรักษ์ (เจริญสติ)

มุมมองอาคารที่พัก

(ที่มา: ดัดแปลงจากผลการศึกษาของกลุ่มนักศึกษาในรายวิชา สด. 379 ปีการศึกษา 2562 ร่วมกับผู้วิจัย)

รูปที่ 11 ข้อมูลของกรณีศึกษา บ้านกรอดาย อยุธยา แสดงแนวคิดในการออกแบบและข้อมูลเชิงเอกสาร (Analysis and documenting of Krodyle Mindfulness House, Ayutthaya)

บ้านป้อมเพชร

ที่ตั้ง : ต.หอรัตนไชย อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

"สถาปัตยกรรมไทยร่วมสมัย" สายน้ำและโบราณสถาน

สภาพแวดล้อม : ริมถนนอุทอง บริเวณจุดบรรจบของแม่น้ำป่าสักและแม่น้ำเจ้าพระยา, ป้อมเพชร, วัดสุรรณดาราราม, วัดพนัญเชิงวรวิหาร, วัดบางกะจะ

แนวคิด : โรงแรม ร้านอาหาร และคาเฟ่ ในรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ในบริบทสายน้ำและโบราณสถาน "ป้อมเพชร" เพื่อวิถีของการใช้ชีวิตของคนรุ่นใหม่

วัสดุ-ท่อนสี : อิฐ ไม้ คอนกรีต แสดงฝีมือ "สกุลช่าง" เน้นธรรมชาติของสภาพแวดล้อม โทนสีสดใของการตกแต่งห้องพัก (จากพืชพันธุ์ไทย)

อิฐ, ไม้, คอนกรีต สะท้อนกลิ่นอายและศิลปะแห่ง "เมืองประวัติศาสตร์"

ผังอาคาร : วางตัวที่พักและร้านอาหารแยกเป็นสัดส่วน อาคารหันหน้าสู่แม่น้ำเจ้าพระยา มีเปิดพื้นที่โล่งริมน้ำ (สระว่ายน้ำและที่นั่งรับประทานอาหาร) มีรมเงาของต้นไม้เดิมขนาดใหญ่ ห้องพักเปิดมุมมองสู่แม่น้ำ

มุมมอง "ป้อมเพชร" รูปด้านหน้า (ทางเข้าจากลานจอดรถ) รูปด้านอาคาร (Rooftop Bar)

(ที่มา: ดัดแปลงจากผลการศึกษาของกลุ่มนักศึกษาในรายวิชา สด. 379 ปีการศึกษา 2562 ร่วมกับผู้วิจัย, และ <https://www.facebook.com/baanpomphet/>)

รูปที่ 12 ข้อมูลของกรณีศึกษา บ้านป้อมเพชร อยุธยา แสดงแนวคิดในการออกแบบและข้อมูลเชิงเอกสาร (Analysis and documenting of Baan Pomphet, Ayutthaya)

เดอะไวน์ อยุธยา

ที่ตั้ง : ต.บ้านรุน อ.บางปะอิน จ.พระนครศรีอยุธยา

จากสวนอาหารริมแม่น้ำสู่สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ของคนรุ่นใหม่

สภาพแวดล้อม : พื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก บ้านโปรตุเกส บ้านญี่ปุ่น บ้านฮอลันดา วัดพนัญเชิงวรวิหาร

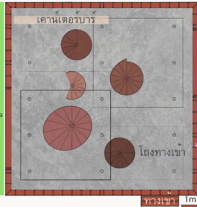

แนวคิด : ร้านอาหาร-คาเฟ่-ร้านไวน์ ในแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ มีพื้นที่สีเขียวบริเวณทางเข้าและระเบียงริมน้ำ เปิดมุมมองสู่สภาพแวดล้อม ด้วยเอกลักษณ์ของโครงสร้างและเปลือกอาคาร โครงสร้าง และการแบ่งพื้นที่ใช้งาน ตอบรับกับวิถีของคนรุ่นใหม่

วัสดุ-ท่อนสี : ไม้โอ๊คและแผ่นอาคารพีวีซีสี เพื่อรีเนเจอร์ภายใน และเสาโครงสร้างใช้ท่อนสีดำ ลานไม้ริมน้ำสะท้อนกลิ่นอาย "บ้านไม้ริมน้ำ" เพิ่มบรรยากาศการใช้งาน และสะท้อนถึงวัสดุจากอุตสาหกรรมการผลิตไวน์

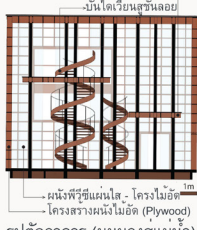

องค์ประกอบอาคาร พื้นที่ลานไม้ริมน้ำ

ผังอาคาร : วางมุมมองสู่แม่น้ำ มีทางเข้า 2 ทางและการแบ่งพื้นที่การใช้งานชัดเจน

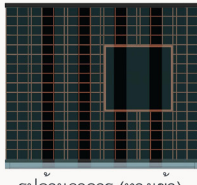
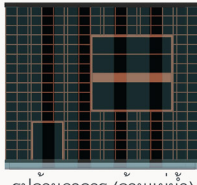
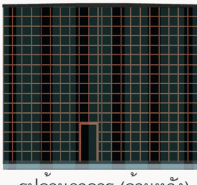
พื้นที่ภายในอาคาร (บริเวณโรงทางเข้า)

แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน มีบันไดเวียน ทั้ง 5 แทรงอยู่ระหว่างพื้นที่ทานอาหาร

เสาและชั้นลอยสะท้อนภาพได้ดูของ "เรือนไทย" และ "การถายระดับชานบ้าน"

ความต่างระดับของชั้นลอยเพิ่มทัศนวิสัย และเชื่อมโยงกิจกรรมการใช้งาน

รูปด้านอาคาร (ทางเข้า) รูปด้านอาคาร (ด้านแม่น้ำ) รูปด้านอาคาร (ด้านหลัง)

(ที่มา: ดัดแปลงจากผลการศึกษาของกลุ่มนักศึกษาในรายวิชา สด. 379 ปีการศึกษา 2562 ร่วมกับผู้วิจัย, และ <https://www.archdaily.com/868960/the-wine-ayutthaya-bangkok-project-studio>)

รูปที่ 13 ข้อมูลของกรณีศึกษา เดอะไวน์ อยุธยา แสดงแนวคิดในการออกแบบและข้อมูลเชิงเอกสาร (Analysis and documenting of The Wine, Ayutthaya)

ตารางที่ 1 สรุปรูปแบบการศึกษาภายใต้แนวคิด “ศิลปะสถาปัตยกรรมแห่งการผ่อนคลาย” (Architectural analysis from case study: Architecture for relaxation)

กรณีศึกษา	โรงแรมลิป	บ้านกรด้าย	โรงแรมบ้านป้อมเพชร	ร้านอาหารเดอะไวน์
ที่ตั้ง	ในพื้นที่เกาะเมือง	ทิศตะวันออก ในเกาะเมือง	ทิศใต้ในเกาะเมือง ริมน้ำเจ้าพระยา	ทิศใต้นอกเกาะเมือง ริมน้ำเจ้าพระยา
ประเภทอาคาร	โรงแรม ร้านอาหาร	โรงแรม (โฮสเทล)	โรงแรม ร้านอาหาร	ร้านอาหาร
รูปแบบการออกแบบ	สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่	สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่, อนุรักษ์	สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่	สถาปัตยกรรมสมัยใหม่
รูปทรงอาคาร	อาคารหลังคาทรงไทย	อาคารหลังคาทรงจั่ว	อาคารรูปทรงกล่องมีทรงหลังคาจั่ว	อาคารรูปทรงกล่องสี่เหลี่ยม
วัสดุตกแต่ง	ผนังก่ออิฐ เหล็ก	ไม้ วัสดุเดิมจากอาคารเก่า (โรงทอผ้า)	ผนังเรียงอิฐ ไม้ เหล็ก	ผนังอาคารไม้ ผนังแผ่นใส
การใช้สัญลักษณ์ไทย	วัสดุก่ออิฐ ช่องเปิดแบบไทย ทรงหลังคาจั่ว	อาคารหลังคาทรงจั่ว	วัสดุก่ออิฐแบบประณีต ทรงหลังคาจั่ว	เปลือกอาคารโปร่งใสเปิดสู่สภาพแวดล้อม
การจัดการพื้นที่	มีการจัดสวนพักผ่อนเป็นพื้นที่ร่ม	ได้ดูแลเปิดโล่งรับกับสภาพแวดล้อม	ใช้ลานเปิดโล่ง-สภาพแวดล้อมริมน้ำ	ใช้ลานเปิดโล่ง-สภาพแวดล้อมริมน้ำ

(ที่มา: ผู้วิจัย)

บ้านโปรตุเกส

ที่ตั้ง : ต.สำเภาล่ม อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา
ชาวยุโรปชาติแรกที่เข้ามาติดต่อกับกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 2054)
รูปแบบอาคาร : โบราณสถานและศูนย์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์
สภาพแวดล้อม : ริมน้ำตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา, บ้านญี่ปุ่น, บ้านฮอลันดา, วัดบางกะจะ, วัดนางกุย
ผังอาคาร : ประกอบด้วย ซากโบราณสถานด้านทิศตะวันตก อาคารศูนย์ข้อมูล (กลุ่มสุสาน) ท่าเรือ ลานจอดรถ และห้องสุขา

รูปด้านแสดงสัญลักษณ์และประตูทางเข้าหลัก

โบราณสถานด้านหน้าอาคาร

พื้นที่ภายในอาคาร

รูปด้านอาคารทิศตะวันออก (ทางเข้าจากท่าเรือ)

รูปด้านอาคารทิศตะวันตก (มุมมองจากถนนหลัก)

(ที่มา: ดัดแปลงจากผลการศึกษาของกลุ่มนักศึกษาในรายวิชา สก. 379 ปีการศึกษา 2561 ร่วมกับผู้วิจัย)

รูปที่ 14 ข้อมูลของกรณีศึกษา บ้านโปรตุเกส แสดงแนวคิดในการออกแบบและข้อมูลเชิงเอกสาร (Analysis and documenting of Portuguese Village, Ayutthaya)

โบสถ์นักบุญยอแซฟ อยุธยา

ที่ตั้ง : ต.สำเภาล่ม อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

โบสถ์คริสต์นิกายโรมันคาทอลิกแห่งแรกในประเทศไทย (พ.ศ. 2205)

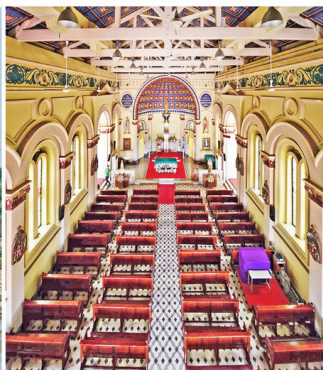
รูปแบบอาคาร : ศาสนสถานแบบตะวันตกและโบราณสถาน

สภาพแวดล้อม : ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา นอกเกาะเมืองฯ ด้านทิศใต้, วัดพุทไธสวรรย์, วัดไชยวัฒนาราม

ผังอาคาร : ประกอบด้วย กลุ่มอาคารศาสนสถาน พื้นที่ว่างริมน้ำ และลานจอดรถ

มุมมองจากแม่น้ำ

พื้นที่ประกอบพิธีกรรมภายในอาคาร

รูปด้านอาคารทิศเหนือ (ด้านหน้าอาคาร)

(ที่มา: ดัดแปลงจากผลการศึกษาของกลุ่มนักศึกษาในรายวิชา สด. 379 ปีการศึกษา 2561 ร่วมกับผู้วิจัย)

รูปที่ 15 ข้อมูลของกรณีศึกษา โบสถ์นักบุญยอแซฟ อยุธยา แสดงแนวคิดในการออกแบบและข้อมูลเชิงเอกสาร (Analysis and documenting of St. Joseph Catholic Church, Ayutthaya)

บ้านฮอลันดา

ที่ตั้ง : ต.หอรัตนไชย อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

สถานที่การค้าบริษัทอินเดียตะวันออกในสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 2177)

รูปแบบอาคาร : โบราณสถานและศูนย์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์

สภาพแวดล้อม : ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา, วัดพนัญเชิงวรวิหาร, บ้านญี่ปุ่น, วัดบางกะจะ, ป้อมเพชร

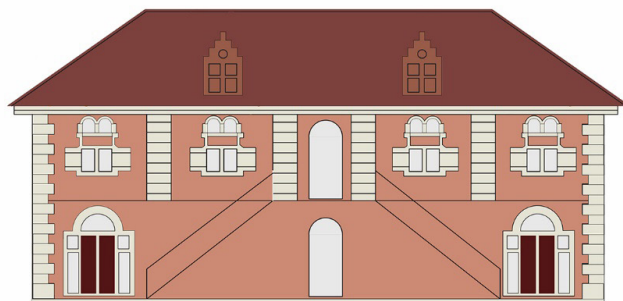
ผังอาคาร : ประกอบด้วยซากโบราณสถานด้านทิศตะวันออก อาคารศูนย์ข้อมูล ท่าเรือ ลานจอดรถ และคานเรือศรีเจริญ

โบราณสถานด้านหน้าทางเข้าอาคาร

พื้นที่จัดแสดงข้อมูล (ชั้น 2)

รูปด้านอาคารทิศตะวันตก (มุมมองจากแม่น้ำ)

(ที่มา: ดัดแปลงจากผลการศึกษาของกลุ่มนักศึกษาในรายวิชา สด. 379 ปีการศึกษา 2561 ร่วมกับผู้วิจัย)

รูปที่ 16 ข้อมูลของกรณีศึกษา บ้านฮอลันดา อยุธยา แสดงแนวคิดในการออกแบบและข้อมูลเชิงเอกสาร (Analysis and documenting of Baan Hollanda, Ayutthaya)

คานเรือศรีเจริญ

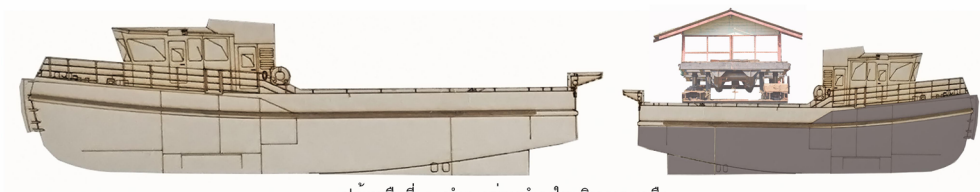
ที่ตั้ง : ต.หอรัตนไชย อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

สืบสานและอนุรักษ์วิถีการซ่อมเรือไม้แบบโบราณ เหมือนพิพิธภัณฑ์เรือที่ยังมีชีวิต (พ.ศ. 2502)

รูปแบบอาคาร : พื้นที่ต่อเรือ โรงซ่อมบำรุง ลานจอดเรือ และพื้นที่ประกอบกิจการ

สภาพแวดล้อม : ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา, บ้านฮอลันดา, วัดพนัญเชิงวรวิหาร, บ้านญี่ปุ่น, วัดบางกะจะ

ผังอาคาร : ประกอบด้วย พื้นที่ซ่อมบำรุง ลานจอดเรือ

รูปด้านเรือที่จอดทำการซ่อมบำรุงในบริเวณคานเรือ

พื้นที่ลานจอดเรือในบริเวณคานเรือศรีเจริญ

(ที่มา: ดัดแปลงจากผลการศึกษาของกลุ่มนักศึกษาในรายวิชา สด. 379 ปีการศึกษา 2561 ร่วมกับผู้วิจัย)

รูปที่ 17 ข้อมูลของกรณีศึกษา คานเรือศรีเจริญ แสดงแนวคิดในการออกแบบและข้อมูลเชิงเอกสาร (Analysis and documenting of Srichaloen Shipyard, Ayutthaya)

พิพิธภัณฑ์เรือไทย ออยุธยา

ที่ตั้ง : ต.หอรัตนไชย อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

การอนุรักษ์เรือไทยโบราณ เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม (พ.ศ. 2537)

รูปแบบอาคาร : เรือไทยประยุกต์ (เรือนไม้สักทอง)

สภาพแวดล้อม : กลางพื้นที่เกาะเมืองฯ, วัดมหาธาตุ, วัดราชบูรณะ

ผังอาคาร : ประกอบด้วยกลุ่มอาคารจัดแสดงเรือโบราณ - เรือจำลอง (ภายในอาคาร) และพื้นที่กลางแจ้งสำหรับจัดแสดงเรือขนาดใหญ่

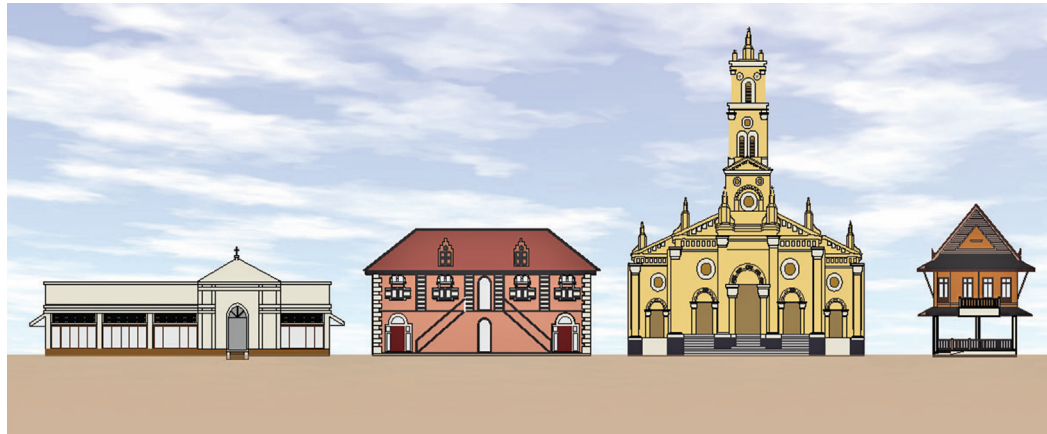
รูปด้านอาคารพิพิธภัณฑ์ (อาคารจัดแสดง)

ทัศนียภาพด้านหน้าอาคาร (บริเวณทางเข้า)

(ที่มา: ดัดแปลงจากผลการศึกษาของกลุ่มนักศึกษาในรายวิชา สด. 379 ปีการศึกษา 2561 ร่วมกับผู้วิจัย)

รูปที่ 18 ข้อมูลของกรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์เรือไทย ออยุธยา แสดงแนวคิดในการออกแบบและข้อมูลเชิงเอกสาร (Analysis and documenting of Thai Boat Museum, Ayutthaya)

บ้านโปรตุเกส

บ้านฮอลันดา

โบสถ์นักบุญยอแซฟ พิพิธภัณฑ์เรือไทย

(ที่มา: ดัดแปลงจากผลการศึกษาของกลุ่มนักศึกษาในรายวิชา สด. 379 ปีการศึกษา 2561 ร่วมกับผู้วิจัย)
รูปที่ 19 การวิเคราะห์ เปรียบเทียบผลของข้อมูลกรณีศึกษา เช่น การศึกษาสัดส่วนอาคาร รูปด้านอาคาร ระบบเปลือกอาคาร การทำหุ่นจำลอง
 สามมิติ (Analysis and comparison diagrams of case studies (Portuguese Village, Baan Hollanda, Saint Joseph Catholic Church, and Thai Boat Museum) Ex.: proportion, elevation, building façade, 3D-model)

ตารางที่ 2 สรุปรูปแบบการศึกษาภายใต้แนวคิด “สายน้ำ วัฒนธรรม และสายสัมพันธ์ระหว่างประเทศ” (Architectural analysis from case study: Architecture for Tide Culture and Foreign relationship)

กรณีศึกษา	บ้านโปรตุเกส	โบสถ์นักบุญยอแซฟ	บ้านฮอลันดา
ที่ตั้ง	ทิศใต้นอกเกาะเมือง ริมแม่น้ำเจ้าพระยา	ทิศใต้นอกเกาะเมือง ริมแม่น้ำเจ้าพระยา	ทิศใต้นอกเกาะเมือง ริมแม่น้ำเจ้าพระยา
ประเภทอาคาร	พิพิธภัณฑ์จากศาสนสถานเดิม	ศาสนสถานของศาสนาคริสต์	พิพิธภัณฑ์-แหล่งโบราณคดี
รูปแบบการออกแบบ	สถาปัตยกรรมคลุมพื้นที่จัดแสดง	สถาปัตยกรรมแบบตะวันตก	สถาปัตยกรรมแบบตะวันตก
รูปทรงอาคาร	สถาปัตยกรรม (โบสถ์) แบบตะวันตก	โบสถ์คริสต์นิกายโรมันคาทอลิก	สถาปัตยกรรมแบบตะวันตก (ดัตช์)
วัสดุตกแต่ง	อาคารก่ออิฐตกแต่งลวดลายแบบตะวันตก	อาคารก่ออิฐตกแต่งลวดลายแบบตะวันตก	อาคารก่ออิฐตกแต่งลวดลายแบบตะวันตก
การใช้สัญลักษณ์ทางอาคาร	ช่องเปิดแบบตะวันตก สัญลักษณ์ทางศาสนา	ช่องเปิดแบบตะวันตก สัญลักษณ์ทางศาสนา	ช่องเปิดและรูปทรงแบบตะวันตก
การจัดการพื้นที่	ใช้ลานเปิดโล่ง-สภาพแวดล้อมริมแม่น้ำ	ใช้ลานเปิดโล่ง-สภาพแวดล้อมริมแม่น้ำ	ใช้ลานเปิดโล่ง-สภาพแวดล้อมริมแม่น้ำ
กรณีศึกษา	คานเรือศรีเจริญ	พิพิธภัณฑ์เรือไทย	
ที่ตั้ง	ทิศใต้นอกเกาะเมือง ริมแม่น้ำเจ้าพระยา	ในพื้นที่เกาะเมือง	
ประเภทอาคาร	แหล่งเรียนรู้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว	พิพิธภัณฑ์	
รูปแบบการออกแบบ	อาคารโรงงาน-อุ้งเรือ/ซ่อมบำรุง/ที่เก็บเรือ	สถาปัตยกรรมไทย	
รูปทรงอาคาร	อาคารโรงงาน-อุ้งเรือ	อาคารหลังคาทรงไทย	
วัสดุตกแต่ง	อาคารโรงงานโครงเหล็ก	ไม้ วัสดุเดิมจากอาคารเก่า	
การใช้สัญลักษณ์ทางอาคาร	อาคารซ่อมบำรุง-อุ้งเรือ	อาคารหลังคาทรงจั่วแบบไทย	
การจัดการพื้นที่	ใช้ลานเปิดโล่ง-สภาพแวดล้อมริมแม่น้ำ	จัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์-ในอาคารและกลางแจ้ง	

(ที่มา: ผู้วิจัย)

6. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

“การจัดทำข้อมูลเชิงเอกสาร: กรณีศึกษาและวิเคราะห์สถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบทการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา” เป็นการทำงานวิจัยการสอนขั้นสูงผ่านหัวข้อการเรียนการสอนในรายวิชา สก.379 สถาปัตยกรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (AR 379 Architectures in South East Asia) ของนักศึกษา ชั้นปีที่ 3 โดยมีความมุ่งหมายให้นักศึกษาและผู้สอนได้ลงพื้นที่ศึกษาในประเด็นต่างๆ พร้อมทั้งบูรณาการกับศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง โดยผลการศึกษาทำให้ทราบถึงรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

6.1 แหล่งท่องเที่ยวในเมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยามีตำแหน่งและการวางตัวอันเกิดจากจินตภาพของเมือง ความเจริญในอดีตทำให้เกิดพื้นที่ (ย่าน) ที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยว เช่น ย่านโบราณสถาน ย่านชุมชนชาวต่างชาติในสมัยกรุงศรีอยุธยา แม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำป่าสักเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่ก่อให้เกิดร่องรอยทางวัฒนธรรมจากอดีตสู่ปัจจุบัน รวมถึงแนวกำแพงเมืองเดิมที่ปัจจุบันเป็นแนวของถนนอุทง (ถนนรอบเกาะเมืองฯ) ทำให้เกิดย่านที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยว เช่น ย่านชุมชนชาวต่างชาติ บริเวณจุดบรรจบของแม่น้ำป่าสักและแม่น้ำเจ้าพระยา (ป้อมเพชร) เป็นต้น รวมถึงเกิดอาคารประเภทต่างๆ ที่รองรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น พิพิธภัณฑ์ โรงแรม ร้านอาหาร คาเฟ่ รวมถึงศาสนสถานและโบราณสถานที่ถูกฟื้นฟูให้มีศักยภาพในการท่องเที่ยว เป็นต้น

6.2 การลงพื้นที่ศึกษาจริงเพื่อเก็บข้อมูลและการพัฒนาข้อมูลหลังการลงพื้นที่ศึกษา ทำให้ทราบถึงการเรียนรู้รูปแบบงานสถาปัตยกรรมที่จำแนกตามประเภทอาคารและจำแนกตามพื้นที่ต่างๆ โดยมีตัวอย่างและความหลากหลายของข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ เช่น พิพิธภัณฑ์ หรือศูนย์ข้อมูลที่สามารถให้องค์ความรู้ในการพัฒนาสื่อการจัดการสื่อ การได้สัมผัสพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวจากสภาพแวดล้อมจริง นอกจากนั้นยังเห็นการเปรียบเทียบกรณีศึกษาในประเด็นต่างๆ เช่น อายุสถาปัตยกรรม ประโยชน์ใช้สอยอาคาร สภาพแวดล้อม และรายละเอียดในการประดับตกแต่งทางสถาปัตยกรรม ส่วนการพัฒนาข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ศึกษาสามารถนำไปปรับปรุงรูปแบบในการนำเสนอข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว เช่น ข้อมูลพื้นฐานทางสถาปัตยกรรม ข้อมูลการเดินทาง และยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์อื่นๆ เช่น การทำเอกสารเผยแพร่

การทำของที่ระลึกอันแสดงถึงนวัตกรรมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นต้น

6.3 การวิเคราะห์การออกแบบทางสถาปัตยกรรมในกรณีของ “แนวคิดและรูปแบบ” ทำให้ทราบถึงพัฒนาการเพื่อนำไปสู่การได้คำตอบ “การพัฒนาแบบ” และ “การจำแนกสถาปัตยกรรม” ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ นอกจากนั้นยังเป็นการกำหนด “อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่” เช่น การออกแบบทางรูปร่าง รูปทรง รายละเอียดในการตกแต่ง การเลือกใช้วัสดุ การเลือกใช้สี การจัดการเรื่องพื้นที่ และการใช้สัญลักษณ์ เป็นต้น

6.4 ผลลัพธ์ที่เป็น “ข้อมูลเชิงเอกสารทางสถาปัตยกรรม” สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเป็นข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลเชิงเอกสารทางสถาปัตยกรรม และสื่อสนับสนุนในการท่องเที่ยว ทั้งนี้ ขั้นตอนในระหว่างการศึกษาและจัดทำข้อมูลเชิงเอกสารดังกล่าวถือเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทางสถาปัตยกรรมผ่านการวิจัย โดยบูรณาการกับศาสตร์แขนงอื่นๆ เช่น การผังเมือง การศึกษาชุมชน การอนุรักษ์ และการเก็บข้อมูลไม่ว่าเป็นการใช้เครื่องมือ (Tools) หรือการใช้ทักษะในการวาดแบบ (Sketch and Drawing) เป็นต้น ส่วนการต่อยอดในการศึกษานั้น นอกจากรายละเอียดของผังอาคาร ลักษณะทางกายภาพ สัดส่วนและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม การออกแบบรูปด้านและรูปทรงอาคาร ยังสามารถพัฒนาไปสู่การสร้างเป็นหุ่นจำลองสามมิติของกรณีศึกษา (รูปที่ 19)

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การลงพื้นที่ศึกษาจากสถานที่จริง และการวิเคราะห์ข้อมูลในระหว่างการศึกษา พบว่ามีการขยายตัวของเมืองและเกิดสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ ตามเส้นทางคมนาคมที่ขยายตัวขึ้น ประกอบกับกระแสการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมักจะให้ความสนใจกับสถานที่หรือจุดหมายปลายทางที่เกิดขึ้นใหม่ในลักษณะที่ไม่เคยมีปรากฏการค้นพบมาก่อน (Unseen) ทำให้พื้นที่ในการท่องเที่ยวในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและบริเวณใกล้เคียง เกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ดังเห็นได้จากการเกิดพื้นที่โบราณสถานหรือสถานที่ต่างๆ ที่ปรับปรุงหรือฟื้นฟูให้กลับมาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการเกิดสถาปัตยกรรมประเภทพิพิธภัณฑ์ ศูนย์ข้อมูล หอศิลป์ โรงแรม โฮสเทล ร้านอาหาร คาเฟ่ ฯลฯ ในรูปแบบที่มีอัตลักษณ์และมีเอกลักษณ์ ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลับมาผลักดันให้เมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ถูกยกให้เป็นจุดหมายปลายทางในระดับที่เป็นชั้นนำ (World Class) ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่การเดินทางมาท่องเที่ยว

เมืองประวัติศาสตร์หรือมาทำบุญไหว้พระในแบบแต่ก่อน หากแต่เป็นการเพิ่มกิจกรรมและพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบแตกต่างจากเดิมออกไป เช่น การเดินทางมาพักผ่อนเปลี่ยนบรรยากาศ การท่องเที่ยวถ่ายรูป การรับประทานอาหารตามร้านกาแฟ ร้านขนมไทย หรือ คาเฟ่ การท่องเที่ยวตลาดย้อนยุค ย่านการค้าเก่า ย่านขายของเก่า ธุรกิจทางด้านงานศิลปะ โบราณวัตถุ วัตถุมงคล การเดินทางเพื่องานประชุมสัมมนา ฯลฯ ประกอบกับกระแสโซเชียลมีเดียที่เป็นแรงผลักดันให้นักเดินทางสามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น ดังนั้นการบริหารจัดการข้อมูลที่เป็นสื่อด้านการท่องเที่ยวจึงมีส่วนสำคัญต่อการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

การวิจัยดังกล่าวเป็นการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวและพัฒนาสื่อ โดยในอนาคตสามารถเพิ่มขอบเขตและบูรณาการไปยังภาคส่วนอื่นๆ อาทิ 1. การจัดนิทรรศการ “ภาพถ่ายการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์” 2. การพัฒนาและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 3. การต่อยอดและพัฒนาองค์ความรู้ในระดับผู้สอนและผู้เรียน 4. การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนหรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน 5. การส่งเสริมทัศนคติในการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ 6. การจัดเก็บข้อมูลทางศิลปสถาปัตยกรรมเพื่อใช้ในการอนุรักษ์ ปรับปรุง ซ่อมแซม งานอนุรักษ์และโบราณสถาน ฯลฯ 7. การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดเก็บข้อมูลซึ่งต้องใช้งบประมาณในการจัดหาเครื่องมือและบุคลากรที่มีความสามารถ เช่น การเก็บภาพถ่ายโดยอากาศยานไร้คนขับ (Drone) การใช้กล้องสแกนสามมิติ (3D Scanner) การใช้เครื่องพิมพ์สามมิติ (3D Printer) ฯลฯ เพื่อใช้ในการพัฒนาสื่อและเพื่อเป็นหลักฐานหรือเอกสารอ้างอิงต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานการวิจัยนี้ได้รับทุนส่งเสริมการวิจัยด้วยการสอนชั้นสูง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2561 ในโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาสถาปัตยกรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรณีศึกษา การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง (Architecture in South East Asia: A Case Study of Ancient Sites of Ayutthaya Island Area for Historical Tourism Development and Related Cultural Areas) ทางผู้วิจัยขอขอบคุณกลุ่มคณาจารย์ผู้ร่วมสอนและนักศึกษาในรายวิชา สถ. 379 (สถาปัตยกรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้) ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยเฉพาะผลการศึกษานักศึกษากลุ่มแนวคิด “ศิลปสถาปัตยกรรมแห่งการผ่อนคลาย” ประกอบด้วย ศุภิสรา กันทั้ง, พิมพ์นารา บัณฑิตภูวนนท์, รัชพล แต่งสกุล, มุกชดา ผิวงาม และ กชกร สีดาว (ปีการศึกษา 2562) และ นักศึกษากลุ่มแนวคิด “สายน้ำ วัฒนธรรม และสายสัมพันธ์ระหว่างประเทศ” ประกอบด้วย ภราดร สุวรรณสาร, จิตภา กาญจนศุภวงศ์, พิมพ์พัฒน์ เจริญธรรมทัต และ สุพิชชา คำไพร (ปีการศึกษา 2561) รวมถึงเจ้าของและผู้ประกอบการของสถานที่ที่เป็นกรณีศึกษา ทั้งในส่วนของภาครัฐบาลและเอกชน ที่มีส่วนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

References

- Issarathumnoon, W. (2018). *Yan chumchonkao nai krungthep: niyam rae botbat naikarn chatkan moradok watthanatham karn thot botrian jak yan banglumpoo – baan panthom* (THAI). Bangkok: Faculty of Architecture, Chulalongkorn University.
- Kulachol, K. (2002). *Karn okbaep chumchon muang khue aria: karn tidtam ha khumtop nairob sisib pi* (THAI). Bangkok: Faculty of Architecture, Silpakorn University.
- Khanjanusthith, P. (2009). *Karn anurak moradok sinlapa sathapattayakam lae chumchon* (THAI). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. Massachusetts: MIT Press.

- Ministry of Culture & Silpakorn University. (2006). *Naeothang karn chatkan phumithat watthanatham* (THAI). Bangkok: Amarin Printing & Publishing.
- Tourism Authority of Thailand. (1997). *Sarup khumue karn pattana laengthongthiao thangdan kaiyaphap: ekkasan prakob kanwangphaen lem thi sib* (THAI). Bangkok: Tourism Authority of Thailand.
- Uluchadha, P. (2015). *Ha duean klang sak it poon ti Ayutthaya (4th Ed.)* (THAI). Bangkok: Muang Boran Press.
- Vallibhotama, S. & Songsiri, W. (2017). *Lum chaophraya: Rak ngao heang siam prathet* (THAI). Bangkok: Lek – Prapai Viriyahpant Foundation.